

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ
DEPARTAMENT PODRĘCZNIKÓW, PROGRAMÓW I INNOWACJI

Warszawa, 15 lipca 2019 r.

DPPI-WPPIp.053.4.2019.MMB

**Pan
dr Wojciech Szymalski
Prezes Fundacji Instytut na rzecz Ekorozwoju
Warszawa**

Szanowny Panie Prezesie,

odpowiadając na petycję skierowaną do Ministra Edukacji Narodowej, dotyczącą poszerzenia zakresu nauki szkolnej o aktualne problemy środowiska naturalnego, uprzejmie informuję, że Ministerstwo Edukacji Narodowej zgadza się z opinią, iż kwestie ekologii, ochrony środowiska, czystości powietrza, energii i zmian klimatu powinny być niezbędnym elementem kształcenia i wychowania dzieci i młodzieży w szkołach.

Ministerstwo z pełną odpowiedzialnością uczestniczy we wdrażaniu Agendy ONZ 2030 na różnych poziomach działania i w związku z tym zapewniło w obecnej podstawie programowej dla wszystkich etapów kształcenia odpowiednie treści związane z ochroną środowiska. W związku z tym, nauczyciele zobowiązani są do poruszania kwestii związanych z wrażliwością ekologiczną i zrównoważonym rozwojem, zarówno na zajęciach przedmiotowych jak i podczas innych zajęć oraz wycieczek szkolnych.

Edukacja ekologiczna jest obszarem nauczania na stałe wpisanym do katalogu priorytetów systemu oświaty.

Przepisy ustawy – Prawo oświatowe stanowią, że system oświaty zapewnia upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o zasadach zrównoważonego rozwoju oraz kształtowanie postaw sprzyjających jego wdrażaniu w skali lokalnej, krajowej i globalnej.¹

Zagadnienia z zakresu edukacji ekologicznej są obowiązkowo realizowane w szkołach przez uczniów na wszystkich etapach edukacyjnych zgodnie z podstawą programową.

W latach 2015 – 2018 stosowane były w szkołach dwie podstawy programowe, które określają następujące rozporządzenia:

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 1148 t.j.

- 1) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół² - podstawa programowa określona w tym rozporządzeniu we wskazanym powyżej okresie obowiązywała w gimnazjum i w szkołach ponadgimnazjalnych (w oddziałach klas ponadgimnazjalnych będzie stosowana do 2023 r.);
- 2) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej³ - podstawa programowa określona w tym rozporządzeniu obowiązuje w przedszkolu i szkole podstawowej od roku szk. 2017/2018.

Poniżej, uprzejmie przedstawiam przykładowe cele kształcenia i wychowania oraz treści nauczania z zakresu edukacji ekologicznej ustalone w podstawach programowych.

Wychowanie przedszkolne

Zadaniem przedszkola jest m.in. tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznanie wartości oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.

Szkoła podstawowa

Preambuła: Szkoła dba o wychowanie dzieci i młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka, kształtuje postawę szacunku dla środowiska przyrodniczego, w tym upowszechnia wiedzę o zasadach zrównoważonego rozwoju, motywuje do działań na rzecz ochrony środowiska oraz rozwija zainteresowanie ekologią.

Technika

Przyjmowanie postawy proekologicznej.

1. *Przyjmowanie postawy odpowiedzialności za współczesny i przyszły stan środowiska.*
2. *Kształtowanie umiejętności segregowania i wtórnego wykorzystania odpadów znajdujących się w najbliższym otoczeniu.*
3. *Eko-technologie pomocne w ochronie środowiska.*
4. *Ekologiczne postępowanie z wytworami technicznymi, szczególnie zużytymi.*

Geografia

*Relacja człowiek – środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój.
Uczeń: rozróżnia przyczyny zachodzących współcześnie globalnych zmian*

² Dz.U. poz. 977, ze zm.

³ Dz.U. poz. 356, ze zm.

klimatu (ocieplenia globalnego) i ocenia rozwiązania podejmowane w skali globalnej i regionalnej zapobiegające temu zjawisku.

Biologia

Układ oddechowy. Uczeń: analizuje wpływ palenia tytoniu (bierne i czynne), zanieczyszczeń pyłowych powietrza na stan i funkcjonowanie układu oddechowego.

Ekologia i ochrona środowiska. Uczeń: analizuje zakresy tolerancji organizmu na wybrane czynniki środowiska (temperatura, wilgotność, stężenie dwutlenku siarki w powietrzu); przedstawia porosty jako organizmy wskaźnikowe (skala porostowa), ocenia stopień zanieczyszczenia powietrza tlenkami siarki, wykorzystując skalę porostową.

Chemia

Tlen, wodór i ich związki chemiczne. Powietrze. Uczeń: wskazuje przyczyny i skutki spadku stężenia ozonu w stratosferze ziemskiej; proponuje sposoby zapobiegania powiększaniu się „dziury ozonowej”; wymienia czynniki środowiska, które powodują korozję; opisuje obieg tlenu i węgla w przyrodzie; projektuje i przeprowadza doświadczenie potwierdzające, że powietrze jest mieszaniną; opisuje skład i właściwości powietrza; wymienia źródła, rodzaje i skutki zanieczyszczeń powietrza; wymienia sposoby postępowania pozwalające chronić powietrze przed zanieczyszczeniami.

Szkoły (obecnie oddziały w LO i technikum) ponadgimnazjalne

Biologia

Zakres podstawowy

Różnorodność biologiczna i jej zagrożenia. Uczeń:

- 1) (...) wskazuje przyczyny spadku różnorodności genetycznej, wymierania gatunków, zanikania siedlisk i ekosystemów;*
- 2) przedstawia podstawowe motywy ochrony przyrody egzystencjalne, ekonomiczne, etyczne i estetyczne);*
- 3) przedstawia wpływ współczesnego rolnictwa na różnorodność biologiczną (ciągłe malejąca liczba gatunków uprawnych przy rosnącym areale upraw, spadek różnorodności genetycznej upraw);*
- 4) podaje przykłady kilku gatunków, które są zagrożone lub wyginęły wskutek nadmiernej eksploatacji ich populacji;*
- 5) podaje przykłady kilku gatunków, które udało się restytuować w środowisku;*
- 6) przedstawia różnicę między ochroną bierną a czynną, przedstawia prawne formy ochrony przyrody w Polsce oraz podaje przykłady roślin i zwierząt objętych ochroną gatunkową;*
- 7) uzasadnia konieczność międzynarodowej współpracy w celu zapobiegania zagrożeniom przyrody, podaje przykłady takiej współpracy (np. CITES, „Natura 2000”, Agenda 21).*

Zakres rozszerzony

Cel kształcenia: *Postawa wobec przyrody i środowiska. Uczeń rozumie znaczenie ochrony przyrody i środowiska oraz zna i rozumie zasady zrównoważonego rozwoju; prezentuje postawę szacunku wobec siebie i wszystkich istot żywych, środowiska; opisuje postawę i zachowanie człowieka odpowiedzialnie korzystającego z dóbr przyrody i środowiska, zna prawa zwierząt oraz analizuje swój stosunek do organizmów żywych i środowiska.*

Układ oddechowy. Uczeń (...) analizuje wpływ czynników zewnętrznych na stan i funkcjonowanie układu oddechowego (alergie, bierne i czynne palenie tytoniu, pyłowe zanieczyszczenia powietrza).

Różnorodność biologiczna Ziemi. Uczeń (...) uzasadnia konieczność stosowania ochrony czynnej dla zachowania wybranych gatunków i ekosystemów.

— Chemia

Zakres podstawowy

Chemia gleby. Uczeń (...) wymienia źródła chemicznego zanieczyszczenia gleb oraz podstawowe rodzaje zanieczyszczeń (metale ciężkie, węglowodory, pestycydy, azotany); proponuje sposoby ochrony gleby przed degradacją.

Paliwa – obecnie i w przyszłości. Uczeń (...) proponuje alternatywne źródła energii – analizuje możliwości ich zastosowań (biopaliwa, wodór, energia słoneczna, wodna, jądrowa, geotermalne itd.); analizuje wpływ różnorodnych sposobów uzyskiwania energii na stan środowiska przyrodniczego.

— Geografia

Zakres podstawowy

Relacja człowiek-środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój. Uczeń:

- 1) formułuje problemy wynikające z eksploatacji zasobów odnawialnych i nieodnawialnych; potrafi przewidzieć przyrodnicze i pozaprzyrodnicze przyczyny i skutki zakłóceń równowagi ekologicznej;*
- 2) charakteryzuje obszary niedoboru i nadmiaru wody na świecie i określa przyczyny tego zróżnicowania (w tym zanieczyszczenia wód); przedstawia projekty rozwiązań stosowanych w sytuacjach braku lub niedoborów wody w różnych strefach klimatycznych;*
- 3) rozróżnia przyczyny zachodzących współcześnie globalnych zmian klimatu (ocieplenia globalnego) i ocenia rozwiązania podejmowane w skali globalnej i regionalnej zapobiegające temu zjawisku;*
- 4) wykazuje na przykładach, że zbyt intensywne wykorzystanie rolnicze gleb oraz nieumiejętne zabiegi agrotechniczne powodują w wielu częściach świata degradację gleb, co w konsekwencji prowadzi do spadku produkcji żywności, a w niektórych regionach świata do głodu i ubóstwa;*
- 5) wykazuje na przykładach pozaprzyrodnicze czynniki zmieniające relacje człowiek-środowisko przyrodnicze (rozszerzanie udziału technologii energooszczędnych, zmiany modelu konsumpcji, zmiany poglądów dotyczących ochrony środowiska).*

Jednocześnie informuję, że Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) jest publiczną placówką doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym prowadzoną przez Ministra Edukacji Narodowej.

ORE realizuje modułowy projekt 49/2018/M „Edukacja globalna. Liderzy Edukacji na rzecz rozwoju II”, który jest współfinansowany w ramach programu współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Tematyka projektu odwołuje się bezpośrednio do Agendy i 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju 2030, w tym do celu 13. Działania w dziedzinie klimatu <http://www.un.org.pl/cel13>

Moduł I projektu 49/2018/M „Edukacja globalna. Liderzy edukacji na rzecz rozwoju II” realizowany od 25 marca do 31 grudnia 2018 roku stanowił kontynuację działań regionalnych rozpoczętych w 2007 roku. ORE stworzyło skuteczny kaskadowy system szkoleń i doskonalenia nauczycieli oparty na organizacji 16 niezależnych sieci współpracy koordynatorów regionalnych (nauczycieli konsultantów, doradców metodycznych z regionalnych /wojewódzkich placówek doskonalenia nauczycieli).

Przyjęty model kaskadowego doskonalenia nauczycieli realizowany w ścisłej współpracy z Instytucjami Partnerskimi (wojewódzkimi placówkami doskonalenia nauczycieli) polega na:

- 1) szkoleniu na poziomie centralnym
Koordynatorzy regionalni – trenerzy projektu EG przygotowani zostali do realizacji działań regionalnych. Jako trenerzy - multiplikatorzy odpowiedzialni są za przygotowanie nauczycieli w całym kraju do realizacji tematyki edukacji globalnej w szkołach zgodnie z aktualną podstawą programową kształcenia ogólnego, celami Wieloletniego Programu Współpracy Rozwojowej 2016-2020, Agendą i 17 Celami Zrównoważonego Rozwoju 2030;
- 2) szkoleniu na poziomie regionalnym
Koordynatorzy regionalni z „Instytucji Partnerskich” ORE przygotowują w swoich placówkach regionalnych szkolenia dla 16 liderów projektu edukacji globalnej ze szkół objętych wsparciem w województwie zgodnie z zadaniami wskazanymi w rozporządzeniu o placówkach doskonalenia nauczycieli (plan: 256 liderów w Polsce);
- 3) szkoleniu na poziomie lokalnym
Liderzy przy merytorycznym i metodycznym wsparciu koordynatorów regionalnych szkolą zespoły nauczycieli (plan: 2560 nauczycieli w Polsce). Nauczyciele wdrażają tematykę globalną w klasach na lekcjach z uczniami (plan: ponad 50000 uczniów).

W związku z powyższym, w 2018 roku przygotowano 29 koordynatorów i trenerów projektu do realizacji zadań regionalnych. W programie szkoleń uwzględniono: 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju, prawa i wolności człowieka, Cel 13. Działania w dziedzinie klimatu; 25 lat Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w Polsce, rozwój kompetencji obywatelskich poprzez edukację o globalnym obywatelstwie i edukację dla zrównoważonego rozwoju (raport

UNESCO, nowe ujęcie kluczowych kompetencji RE, podstawa programowa kształcenia ogólnego).

Koordynatorzy regionalni i trenerzy przeprowadzili w okresie wrzesień – listopad 2018 r. łącznie 39 warsztatów przygotowujących liderów szkolnych i nauczycieli wspierających liderów szkolnych do pracy z zespołami nauczycieli i młodzieżą szkolną w Szkołach Liderów Edukacji Globalnej.

W 2018 r. w szkołach liderów realizowany był Tydzień Edukacji Globalnej pod hasłem „Cele Zrównoważonego Rozwoju. Odpowiedzmy na wyzwania zmieniającego się świata!”. W wydarzeniach światowego Tygodnia Edukacji Globalnej brali udział wszyscy nauczyciele i uczniowie danej szkoły. Szacunkowo ok. 100 000 uczniów i nauczycieli. Do działań włączali się pracownicy szkół, bibliotek, rodzice.

— Dodatkowo przeprowadzono 15 konferencji wojewódzkich promujących tematykę projektu edukacji globalnej, w tym problematykę Agendy i 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju 2030, w tym również pod kątem podstawy programowej kształcenia ogólnego. Termin realizacji: od października do końca listopada 2018 r. W 15 konferencjach wzięło udział: 826 nauczycieli.

Liderom i nauczycielom w szkołach udostępniono zasoby do pracy z młodzieżą na platformie online <https://edukacjaglobalna.ore.edu.pl/pl/e-learning>

— Szkołom przekazano również dodatkowe pakiety materiałów edukacyjnych i szkoleniowych w wersji papierowej, w tym materiały przekazane przez MSZ. Podsumowanie działań Modułu 1. oraz przygotowanie do zadań Modułu 2. odbyło się podczas 3-dniowego seminarium. Uczestnicy brali udział w zajęciach warsztatowych, które zakończyły się wypracowaniem konkretnych pomysłów na realizację projektów szkolnych z zakresu tematyki globalnej i wyzwań dot. celów zrównoważonego rozwoju oraz prototypów gier edukacyjnych, w tym dotyczących zmian klimatycznych i czystego powietrza.

Aktualnie realizowany jest w szkołach Moduł 2. projektu 49/2018/M „Edukacja globalna. Liderzy edukacji na rzecz rozwoju II”. Trwają również prace dotyczące planowania zadań na wrzesień-grudzień 2019 roku (rok szkolny 2019/2020).

Okolo 300 szkół włączy się do organizacji 21. Edycji Europejskiego Tygodnia Edukacji Globalnej ogłoszonego pod hasłem „Obudźmy się! To ostatni dzwonek dla klimatu!” Koordynatorem ETEG 2019 jest Grupa Zagranica.

Mając na uwadze powyższe, należy również podkreślić, że podstawa programowa kształcenia ogólnego jest jednym z wielu czynników wpływających na kształtowanie postaw proekologicznych dzieci i młodzieży. Wpływ na młodych obywateli mają także przekazy medialne, przykłady osób dorosłych z najbliższego otoczenia ucznia oraz działania instytucji oraz organizacji pozarządowych odpowiedzialnych za edukację ekologiczną całego społeczeństwa.

W związku z gotowością Fundacji Instytut na rzecz Ekorozwoju do współpracy przy realizacji programu edukacji ekologicznej, proponujemy nawiązanie bezpośredniego kontaktu z konkretnymi szkołami lub nauczycielami.

Reasumując, treści i informacje zawarte w podstawie programowej kształcenia ogólnego są, w naszej opinii, wystarczające, a obowiązujące przepisy dają możliwość poruszania na wielu zajęciach w szkole kwestii związanych ze zmianami klimatycznymi.

Z poważaniem

—
Alina Teresa Sarnecka
Dyrektor
Departament Podręczników, Programów i
Innowacji
/ – podpisany cyfrowo/
—

Do wiadomości:
- Ministerstwo Środowiska